

גבולות היחידה: דברים פרק יז, פס' יד - כ**נושא היחידה: מלך בן מלך – דין מלך ישראל****כתבה: רינת שיק**

הסבר כללי: בפס' מתואר רצון העם להמליך מלך בישראל ומודגשים הציוויים השונים החלים עליו. בשיעור נבין כי מלך ישראל אינו מלך "ככל הגויים" וכי הוא צינור להמלכת מלך מלכי המלכים. נבין היטב את משמעות הציוויים ונראה כיצד "משפט המלך" מזהיר מפני גאוה בדרך של "סור מרע ועשה טוב". לבסוף ננסה להבין איך כל זה קשור גם אלינו, הקטנים...

פתיחה: קטע (2:30 דק') מתוך הסרט, מלך האריות" בשיר: "משתגע כבר מלך להיות":

<https://www.youtube.com/watch?v=fI2Ec6FcfY0>

דין: מדוע משתוקק סימבה למלוך? האם אתה היית רוצה להיות מלך? מה תפקידו של זאזו התוכי בסצינה שראינו? מה היית עושה לו היית מלך בעמ"י?

• כתוספת או בכיתה בה אין אפשרות להקרין הסרטון:

נזמין תלמיד אחד ש"יכהן" כמלך. אפשר לשים עליו כתר ושרביט. נזמין שלושה מתנדבים מבין התלמידים. אלו יהוו מועצה שמינתה את המלך. על המועצה לנסח שלושה - ארבעה כללים למלך בעת מינויו אשר ישפיעו על מלכותו. המלך מצדו צריך לקבל/ להתנגד לציווי ולנמק החלטתו.

עיון בפסוקים:

נקרא את הפסוקים פעמיים.

בפעם הראשונה המורה תשאל את התלמידים מה דומה/ שונה בין מה שנאמר בכיתה לגבי פעולת המלך וציווי "המועצה" אותו ובין מה שמצווה התורה את מלך ישראל. נדון בהשוואה.

בקריאה השניה נבקש מהתלמידים לחלק את הפס' לשני חלקים מרכזיים (החל מפס': ט"ז).

נראה כי החלק הראשון של היחידה (פס' ט"ז- י"ז) עוסק במצוות "לא תעשה" בחינת "סור מרע" והחלק השני (י"ח –י"ט / כ') הוא ציווי עשה, "עשה טוב".

הצעות להמחשה: נתחלק לחברות ונערוך במחברת טבלה ובה החלוקה לציווי "לא תעשה" ו"עשה" ותוכן:

מצות לא תעשה	מטרה	מצות עשה	מטרה
1) לא ירבה לו סוסים	בכדי שלא ישיב את העם למצרים, כדי שיבטח בה' ולא בכלי המלחמה שבידו.	"וכתב לו את משנה התורה הזאת... והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו"	בכדי שיילך בדרך התורה וידבק בה' – מלך מלכי המלכים.
2) לא ירבה לו נשים	על מנת שלא יתפתה ללכת אחר תאוותו.		
3) וכסף וזהב לו ירבה לו מאוד	בכדי שלא יכביד על העם במיסים.		

כל חברותא תשלים את הטבלה או תמלא את כולה (תלוי ברמה).

נעודד להעזר בפרשנים הבאים:

רש"י לפס' טז: "שלא ישיב את העם מצרימה" - שהסוסים באים משם.

רמב"ן לפס' טז: "... שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאוד, אבל יהיה מבטחו בה' אלוקיו".

ראב"ע לפס' יז: "ולא יסור לבבו" - כי ילך אחרי תאוותו".

"וכסף וזהב לא ירבה לו" - שלא יעניש את ישראל"

שאלות:

• האם שמתם לב לפער בין כמות מצוות "לא תעשה" עבור המלך ובין מצוות "עשה"? נסו להסביר אותו.

- מהי המטרה המשותפת לכל מצוות ה"לא תעשה"?
- מה מוסיפה מצוות ה"עשה" למלכות בישראל?
- האם יש מצוה אחת או יותר שהיית מחייב בה מנהיג יהודי בימינו אנו? נמק.

חזרה למליאה:

נודא במליאה כי הטבלאות מולאו בהתאמה לפרשנים ונסכם יחד את התשובות לשאלות. רשות: המורה ידגיש – ישנן 3 אזהרות למלך ו"רק" מצוות עשה אחת, לכאורה הציוויים אינם מאוזנים.

מסביר הרב חיים סבתו ע"פ רבינו יונה כי אף שניתן לחשוב שגדולה חשיבותן של מצוות לא תעשה מן העשה, שכן בהן מנתה התורה את העונשים הגדולים, סיבת הדבר הינה היותן של מצוות לא תעשה התשתית לבנינו הרוחני של האדם. אולם, ודאי כי גדולות הן מצוות עשה, כאמונה, לימוד התורה וכו', הבונות את נפשו של האדם.

מסרים והפנמה: נחזור לחברות וננסה להבין יחד את המטרה והמשמעות של כל ציווי

המלך יחד ואיך כל זה קשור אלינו:

קראו את המקור הבא:

רמב"ן לפס כ':

"**לבלתי רום לבבו מאחיו:** נרמז בכאן בתורה איסור הגאות (גאווה), כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב (התורה מבקשת למנוע מהמלך את מידת הגאווה) וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך, (וקל וחומר, האנשים הפשוטים שלא נועדו למלוך, אמורים להמנע מגאווה) כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירנו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו, (כי אפילו למלך, שלכאורה ראוי שירגיש מעל כולם, מוטלת אזהרה מפני הגאווה) כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלוקים אפילו במלך. כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהילה ובו יתהלל האדם, כענין המבואר על יד שלמה המלך, "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי, ט"ז, ה') (הקב"ה הוא היחיד, ואליו שייכת הגדולה, ה' מתעב את תכונת הגאווה)".

- איזה איסור מהותי מזהה הרמב"ן במצוות המלך?
- מהו ה"קל וחומר" שלומד הרמב"ן מאיסור הגאווה של המלך?
- עיינו בחומש דברים פרק ח' פס יא-טו. אילו ביטויים שם דומים לביטויים בפס' שלנו. כיצד המקור שקראנו קשור לכך?
- ("וכסף וזהב ירבה לך", "ורם לבבך", ביטויים המזהירים מפני סכנת השפע המוביל לתחושת "כוחי ועוצם ידי ושכחת מקור הברכה, הקב"ה).
 • מתי אתה מרגיש "מלך"? מה גורם לך לחוש כי "רם לבבך" מעל חברך?
 • האם פגשת במידת גאווה לאחרונה, כך עצמך או בסביבתך הקרובה? תאר את התחושה שהתעוררה בך.
 • מדוע הרמב"ן רואה במידת הגאווה "מידה פסולה ונמאסת אצל האלוקים"?

מבט שלם:

הלכות המלך מגיעות לאחר פרשת השופטים והסנהדרין. הן מהוות חלק מנאום המצוות, הנאום השני מתוך ארבעה נאומים של משה רבינו בספר דברים. נאום זה מחולק למצוות האמונה ומצוות מעשיות. הלכות המלך ושאר הלכות ההנהגה בעמ"י, שייכות לחלק השני – מצוות מעשיות. כמו שאר נאומי משה, גם פרשה זו נאמרה בשנה בארבעים ליצי"מ בערבות מואב, טרם הכניסה לא"י.

- כדאי במהלך השיעור להזכיר את שלמדו התלמידים בסוף ספר שופטים ובספר שמואל א'. כאשר לא היה מלך בישראל ו"איש הישר בעיניו יעשה", בני שמואל לא הלכו בדרכיו וזקני ישראל מתקבצים אל שמואל ברמה ומבקשים/ דורשים מלך "ככל הגויים". שמואל מגיב בכאב רב על הבקשה ואף הקב"ה אומר לו "כי אותי מאסו

ממלוך עליהם". ובכל זאת, מצוה ה' לשמוע בקול העם ולהמליך מלך תוך הדגשה חוזרת של משפט המלך.

סיכום: עסקנו במשך השיעור בדמותו של מלך ישראל. מלכי ישראל רבים היו במהלך הדורות. רבים מהם לצערנו לא עמדו בציווי התורה שלמדנו. נקרא את פרק התהילים הבא שכתב דוד המלך ונראה כיצד הוא חש ביחסו מול רבש"ע:

תהילים פרק קלא

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, לְדָוִד:
ה', לֹא-גָבַהּ לְבִי-- וְלֹא-רָמוּ עֵינַי;
וְלֹא-הִלַּכְתִּי, בְּגִדְלוֹת וּבְנַפְלְאוֹת מְמִנִי.
ב אִם-לֹא שָׁוִיתִי, וְדוֹמַמְתִּי-- נַפְשִׁי:
כְּגִמְל, עָלַי אִמוּ; כְּגִמְל עָלַי נַפְשִׁי.
ג יַחַל יִשְׂרָאֵל, אֶל-ה'-- מַעַתָּה, וְעַד-עוֹלָם.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

מאמרים/ הרחבות למורה:

(1) מומלץ לא לוותר על העיון המשווה בין הפס' שלנו ליחידת הפס' בפרק ח'.
להדגיש, כי בשני המקומות, ריבוי ושפע טומנים בחובם סכנת גאווה והתרחקות מה'.

(2) "מצוות המלך והדיינים ומשמעותן לכל אדם" / הרב חיים סבתו:

<http://www.ybm.org.il/hebrew/LessonArticle.aspx?item=3702>

מאמר למורה.

(3) התורה והמעשה אצל המלך האידיאלי/ ד"ר אברהם גוטליב

מאמר למורה <http://www.biu.ac.il/jh/parasha/shoftim/got.html>

(4) כותב הרמח"ל בעל ספר "מסילת ישרים":

" ידע ויבין כי אין הגאווה אלא עיוורון ממש, אשר אין שכל האדם רואה חסרונותיו ומכיר פחיתותו. שאילו היה יכול לראות, והיה מכיר האמת, היה סר ומתרחק מכל הדרכים הרעים והמקולקלים האלה הַרְחֵק גדול.

פשוט הוא, כי אי אפשר לאדם, באיזה מדריגה שיהיה מן השלמות, שלא יהיו בו חסרונות רבים, או מצד טבעו, או מצד משפחתו וקרוביו, או מצד מקרים שקרו לו, או מצד מעשיו, ש"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז'), הן כל אלה מומים באדם שאין מניחים לו מקום התנשאות כלל, אפילו יהיה בעל מעלות רבות, כי כבר ענייני החסרונות האלה יספיקו להחשיכם"

